

**ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ
(Κριτικές Παρατηρήσεις και υποδείξεις εφαρμογής)¹**

Στην κεντρική του ομιλία ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ Χριστόδουλος, στην Ημερίδα της Ιεράς Συνόδου για τα προβλήματα του τρόπου ζωής των κατοίκων των μεγάλων πόλεων, είχε κάνει αναφορά σε ρήση του Κικέρωνα, που έλεγε: μεγάλη πολιτεία, μεγάλη μοναξιά.² Μεταγράφοντας τη φράση (στα καθ' ημάς) οφείλουμε να προβληματιστούμε στο αν και γιατί ισχύει σήμερα το «μεγάλη ενορία, μεγάλη μοναξιά».

Ο Σεβασμιώτατος άγιος Αχελώου κ. Ευθύμιος, έχοντας ασχοληθεί διεξοδικώς³ με το θέμα της Ποιμαντικής των μεγάλων πόλεων (ή αστικής ποιμαντικής) έχει πολλές φορές υπογραμμίσει το γεγονός ότι «το ήμισυ των κατοίκων της χώρας μας κατοικεί στα δύο μεγάλα αστικά συγκροτήματα της Μείζονος Περιοχής Πρωτευούσης και της Θεσσαλονίκης»⁴, όπου κατά πλειονότητα οι πιστοί ανήκουν σε μεγάλες Ενορίες. Τι λένε όμως οι ίδιοι οι Εφημέριοι, οι στρατευμένοι στη διακονία της Εκκλησίας Ιερείς μας, για τη μοναξιά αλλά και τα υπόλοιπα προβλήματα τόσο των μεγάλων όσο και των μικρότερων Ενοριών τους;

(Λίγα ιστορικά)

Ήταν τέλη του 2006, όταν μετά από την πρόταση του σεβαστού μας καθηγητού κ Αλέξανδρου Σταυρόπουλου, ο οποίος κατατρώχεται από την αγάπη του για την Εκκλησία, με μία σπάνια ποιμαντική διαίσθηση, θελήσαμε να στήσουμε ένα ερωτηματολόγιο για τις ανάγκες της σημερινής ημερίδας, ώστε να αξιοποιηθεί η ευκαιρία της συναντήσεως ανθρώπων της Εκκλησίας από κάθε περιοχή της χώρας μας, με ιδιαίτερη μάλιστα ποιμαντική ευαισθησία.

Με την αποδοχή της διενέργειας της σχετικής ιδιαίτερης αυτής εμπειρικής έρευνας από την Συνοδική Επιτροπή, ακολούθησε η άκρως τιμητική για μένα ανάθεση από την Σεπτή Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας μας και τον Μακαριώτατο Πρόεδρό της, μιας εισηγήσεως με βάσει τα συμπεράσματα αυτής της τόσο σημαντικής έρευνας. Έτσι, βρίσκομαι σήμερα ενώπιόν σας, προκειμένου να κωδικοποιήσουμε τις λίαν σοβαρές σκέψεις, ιδέες, προτάσεις και προβληματισμούς που εσείς οι ίδιοι καταγράψατε. Και ευχαριστώ ειλικρινά και θερμά και εκ των υστέρων όλους που συμμετείχατε στην συμπλήρωση αυτού του ιδιότυπου, για πολλούς λόγους, ερωτηματολογίου,

¹ Το κείμενο, που παρατίθεται, αποτέλεσε τον βασικό κορμό εισηγήσεως σε ημερίδα της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, την 7^η Ιουνίου 2007, με γενικότερο θέμα «Αξιολόγηση του εγχειριδίου οργάνωσης και δράσης «Το Ενοριακό Ποιμαντικό Έργο στη σύγχρονη κοινωνία»».

² Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας «Προβλήματα του τρόπου ζωής των κατοίκων των μεγάλων πόλεων», Αθήνα 2006, σ. 11.

³ Επισκόπου Αχελώου, Ευθυμίου Στύλιου, Το σύγχρονον Αστικόν Περιβάλλον ως Ποιμαντικόν Πρόβλημα. Μελέτη Ποιμαντικής Κοινωνιολογίας, Αθήνα 1980.

⁴ Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας «Προβλήματα του τρόπου ζωής των κατοίκων των μεγάλων πόλεων», Αθήνα 2006, σ. 9.

διότι όπως προέκυψε μετά από την επεξεργασία των κειμένων σας, απαντήσατε με πολύ αγάπη για την Εκκλησία, πολύ μεγάλη υπευθυνότητα και σοβαρότητα προς το λειτούργημά σας.

(το Ερωτηματολόγιο και η συγκέντρωση του υλικού)

Το στήσιμο του Ερωτηματολογίου βασίστηκε στις τέσσερις ποιμαντικές λειτουργίες του έργου της Εκκλησίας, δηλαδή της μαρτυρίας, της λατρείας, της κοινωνίας, της διακονίας⁵, και αφορούσε σε τέσσερα βασικά αντικείμενα της ποιμαντικής μέριμνας: την ενορία ευρύτερα, τον ενοριτή εξειδικευμένα, τον ίδιο τον Ιερέα και τέλος την Ιερατική Οικογένεια.⁶

Όταν σε πρώτη φάση δώσαμε δοκιμαστικά κάποια ερωτηματολόγια, με την σύμφωνη βέβαια γνώμη και ευλογία του Σεβασμιωτάτου Αγίου Φθιώτιδος κ. Νικολάου, σε Ιερείς της Ιεράς Μητροπόλεως Φθιώτιδος, όπου και εργάζομαι, για να διαπιστώσουμε κατά πόσο είναι λειτουργικό, αντιληπτό και στο κάτω-κάτω χρήσιμο, η πρώτη εντύπωση που αποκόμισα από το σύνολο σχεδόν των Ιερέων, στους οποίους απευθύνθηκα, ήταν ότι πολύ ωραία και χρήσιμη η σκέψη, αλλά αν μιλήσουν ή γράψουν τις σκέψεις τους όπως ακριβώς τις βιώνουν και τις αισθάνονται, τότε θα θιγούν πολλές καταστάσεις και θα πικραθούν πολλά πρόσωπα.

Πάντως αυτός ήταν ένας από τους βασικούς σκοπούς. Να καταγραφούν και να θιγούν ενδο-εκκλησιαστικώς, τα κακώς κείμενα και οι δυσάρεστες, αντιπνευματικές καταστάσεις. Να γίνει εφικτό στα λίγα λεπτά τού χρόνου που μας έχουν παραχωρηθεί να γίνουμε η φωνή σας, ώστε να ακουστούν πράγματα τα οποία συζητούνται σε περιορισμένο μόνο κύκλο προσώπων ή και αποφεύγονται να δηλωθούν δημόσια ώστε να μην υπάρξουν παρεξηγήσεις ή άλλα προβλήματα.

Γι' αυτό άλλωστε και το ερωτηματολόγιο ζητούσε προαιρετικά μόνο, κάποια συγκεκριμένα απογραφικά στοιχεία. Βέβαια οι περισσότεροι αναγράψατε το ονοματεπώνυμό σας, πράγμα που δείχνει υπευθυνότητα και ανάληψη της ευθύνης των λόγων σας, αλλά μεταξύ μας δεν γνωρίζω κατά πόσο σας επέτρεψε να στηλιτεύσετε κάποια αρνητικά που συμβαίνουν εντός της Εκκλησίας μας και αφορούν στους Κληρικούς, τους ενοριίτες ή και τις ιερατικές οικογένειες.

Η σημαντική αυτή όμως έρευνα προχώρησε. Συγκεντρώθηκαν, τελικώς, 60 Ερωτηματολόγια συμπληρωμένα από τους Συνέδρους-Εκπροσώπους των Ιερών Μητροπόλεων. Τα θέματα που τίγονται μέσα από τις ενότητες του Ερωτηματολογίου είναι πολλά. Θα προσπαθήσουμε, όμως, να παραθέσουμε τα στοιχεία με συνοπτικό τρόπο, ώστε να δοθεί πιο άνετα η δυνατότητα για περαιτέρω αξιολόγηση και ευρύτερη συζήτηση πάνω σε αυτά. Το σύνολο λοιπόν των αποτελεσμάτων, τα οποία μπορούν να θεωρηθούν ως παράρτημα, με συγγραφείς όλους εσάς, στο Εγχειρίδιο που πρωταγωνιστεί στη σημερινή μας συνάθροιση με γενικό τίτλο: ΤΟ ΕΝΟΡΙΑΚΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, έχουν κάπως έτσι:

⁵ Πρβλ σχετικά: Σταυρόπουλου Αλέξανδρου, *Επιστήμη και Τέχνη της Ποιμαντικής*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1997.

⁶ Άλλωστε, πρέπει βάσει του ποιμαντικού εγχειριδίου να δουλέψουμε όλοι ως Εκκλησία, ποιμνιοκεντρικά. Έτσι, καθώς ο Κληρικός και ευρύτερα η ιερατική οικογένεια έχουν τις ιδιαίτερες ποιμαντικές τους ανάγκες και αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητά τους ορισμένα ποιμαντικά ζητήματα ή πρακτικά προβλήματα, αποτελούν και αυτοί αντικείμενο της ποιμαντικής φροντίδας της Εκκλησίας μας.

I. Ως προς την ΕΝΟΡΙΑ

Τονίστηκε σε πλήθος απαντήσεων με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, με την μία ή την άλλη διατύπωση η ανάγκη ΕΠΑΝΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ των χριστιανών. Στο πλαίσιο της προσπάθειας αυτής εντάσσονται και άλλες προτάσεις όπως:

«Να είναι ανοικτός ο Ναός όσο το δυνατό περισσότερες ώρες την ημέρα και εν τέλει να βλέπει ο πιστός τον ενοριακό ναό ως σπίτι του». Πολλοί παρασύρονται σε αιρέσεις, καθώς αυτές εμφανίζουν μία επίφαση συντροφικότητας, μία επίπλαστη εικόνα ενδιαφέροντος, και εκτιμήσεως του άλλου. Οι παραθρησκευτικές αυτές και αιρετικές ομάδες εμπορεύονται το είδος ακριβώς εκείνο που έκανε την Εκκλησία μας να θριαμβεύσει τα πρώτα χρόνια της επίγειας παρουσίας Της, όπου υπήρχαν οι αγάπες και ήταν άπαντα κοινά.

Φταίμε όμως και οι άνθρωποι της εκκλησίας, με τη στενή έννοια, καθώς πολλές φορές περιχαρικώνόμαστε από μια ομάδα 10 ανθρώπων σε σύνολο 5.000 ή 50.000 χιλιάδων, με την ασφάλεια που προσδίδει η σίγουρη καταβολή του μισθού, εγκλωβίζομαστε σε νοοτροπίες επανάπαυσης. Ευτυχώς δεν μιλάμε στην Εκκλησία μας για λαμπρές εξαιρέσεις, ούτε καν για εξαιρέσεις, καθώς οι περισσότεροι Κληρικοί μας έχουν την καλή αγωνία για το ποίμνιο. (Φαίνεται άλλωστε και από τις απαντήσεις στο Ερωτηματολόγιο).

Κεντρική θέση στην ενότητα Ενορία κατέχει η **ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΖΩΗ**. Διαβάζουμε, λοιπόν:

«Να ξαναγίνει η Ενορία κοινοτική και όχι απρόσωπο κέντρο τελετών». Μάλιστα επισημαίνεται η ανάγκη για «κατάρτιση και καθορισμό με σαφείς οδηγίες και αυστηρές εγκυκλίους τα θέματα της ιεροπρέπειας των ι. μυστηρίων (πχ ρύζια, λουλούδια, φώτα, φωτογραφίες και βιντεοσκοπήσεις, στολισμοί κλπ)». Ζητείται από εσάς τους εφημερίους, να «παύσει πλέον ο κοσμικός χαρακτήρας των ιεροπραξιών» αλλά ζητείται ταυτοχρόνως «να υπάρξει για τους ιερείς η ανάλογη κάλυψη από την Σύνοδο». Ταυτόχρονα, όμως, υπογραμμίζεται από άλλο κληρικό η ανάγκη «να εφαρμόζονται οι εγκυκλίοι και οι οδηγίες από ΟΛΟΥΣ», ώστε «να υπάρχει Ενιαία Γραμμή της Εκκλησίας». Γενικότερα, λοιπόν, για τα ι. Μυστήρια υπάρχει η ευχή «να τελούνται κατά το δυνατό κατανυκτικά και να σταματήσει η αταξία που επικρατεί κατά τη διάρκεια τέλεσής τους μέσα στους Ναούς (είτε είναι η Θεία Λειτουργία, είτε βάπτισμα, γάμος κ.λπ.)». Άλλωστε, κατά την άποψή μας, η αναζήτηση του κόσμου για ηρεμία, κατάνυξη, ορθή τέλεση των ακολουθιών, ωραία ψαλμωδία τον οδηγεί στα Μοναστήρια. Η κίνηση αυτή δεν είναι φυσικά άσχημη, αλλά έχει κόστος στην ενοριακή ζωή και την εκκλησιολογία που πηγάζει από αυτή.

Κάτι ακόμα που αναφέρεται είναι «Να προγραμματισθεί η τέλεση των Ακολουθιών ανάλογα με τα ωράρια εργασίας των ενοριτών.» Παράδειγμα φέρνω κάτι που γίνεται επί σειρά ετών στον Μητροπολιτικό Ναό Λαμίας, φαντάζομαι και σε πολλούς άλλους ναούς της Ορθοδοξίας. Καθημερινά τελείται θεία Λειτουργία η οποία αρχίζει στις 6 το πρωί και τελειώνει ακριβώς στις 8, ώστε εάν θέλει κάποιος εργαζόμενος να λειτουργηθεί να μπορεί να το κάνει χωρίς πρόβλημα με την εργασία του.

«Να εμπλουτισθεί το ενοριακό λειτουργικό πρόγραμμα με ακολουθίες και μάλιστα βραδινές (απόδειπνα, αγρυπνίες)», με προσοχή όμως να μην επιβαρύνεται υπέρμετρα ο ιερέας αλλά και να μην βομβαρδίζεται συνεχώς ο ενορίτης. Είναι χρήσιμο σε κάποιες ιδιαίτερες εκδηλώσεις, για παράδειγμα κάποια αγρυπνία ή παράκληση για τα παιδιά που δίνουν εξετάσεις, να δίνεται ως ευλογία κάτι λιτό έστω, αλλά αξιοπρεπές, που να δείχνει ενδιαφέρον. Η προσφορά αυτή σημαίνει πολλά.

Ταυτόχρονα χρειάζεται «επαναπροσδιορισμός και σχεδιασμός των μαθητικών εκκλησιασμών». Είναι ευκαιρία να δείξουμε το πρόσωπο της ενορίας και την προσωπικότητα του Εφημερίου.

Άλλες προτάσεις:

«Οι Ιεροπραξίες πρέπει να απευθύνονται σε όλους τους πιστούς και όχι μόνο σε μερικούς, επιλεκτικά», π.χ. ιδιωτικές Θείες Λειτουργίες ή παράκληση σε κάποιο εξωκκλήσι, «για λίγους».

«Να επανέλθει η χρήση του Ψαλτηρίου στην Λατρεία και να επανασυνδεθούν πάλι τα μυστήρια με την τέλεση της Θείας Λειτουργίας.»

«Να υπάρχει συμφαλμωδία των ιεροψαλτών και του λαού, όπου είναι εφικτό». Πρόσφατα γράφτηκε στο περιοδικό «Εφημέριος»⁷, για την μάλλον εωσφορική ενέργεια κάποιων ψαλτών να αλλάζουν ήχο, ταχύτητα και γενικά μελωδία, όταν το εκκλησίασμα «τολμά» να συμπάλλει κάποιο τροπάριο.

«Οι ενορίτες πρέπει να μπορούν να κατανοούν το μυστήριο στο οποίο συμμετέχουν, ακόμα και εάν χρειάζεται να εξηγεί αναλυτικά, επιτόπου ο λειτουργός.»

«Να τελούνται τα ιερά Μυστήρια με προθυμία και αφιλοκερδώς.»

Ως προς δε το **ΚΗΡΥΓΜΑ** θεωρείται ότι: «Το κήρυγμα όπως και η κατήχηση έχουν υποβαθμισθεί, διότι τονίζουν την ηθικολογία και όχι την θεολογία». Και, πέρα από τα όσα μας υπαγορεύει η Ομιλητική, θα πρέπει «να είναι σύντομο, να αποφεύγεται η ξύλινη γλώσσα και ο λόγος να είναι ζεστός».

Γενικότερα, τώρα, διατυπώνεται η πρόταση «Οι μεγάλες ενορίες να χωρισθούν σε μικρές περιφέρειες», όπως έχει μάλιστα από παλαιότερα διατυπωθεί και με σχετική οργανωμένη πρόταση, από τον Σεβασμιώτατο Αχελώου κ Ευθύμιου⁸. Με τον τρόπο αυτό καταλαβαίνουμε όλοι ότι περιορίζεται το απρόσωπο, λόγω της μεγάλης εκτάσεως της ενορίας και του πλήθους των πιστών, στις σχέσεις ενοριτών και ποιμένων.

Επίσης χρειάζεται «να καταγράφονται και να προσδιορίζονται οι στόχοι (σε ετήσια ίσως βάση) της Ενορίας, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τον χαρακτήρα του Ποιμνίου».

Στο χώρο της Διακονίας θα βοηθούσε «η ενορία να έχει την δική της «ομάδα βοηθείας»». Κάνει εντύπωση το σχόλιο εφημερίου ότι «δεν χρειάζονται επισημότητες και διορισμοί αλλά η ουσιαστική και γνήσια ενεργοποίηση των λαϊκών μελών της Εκκλησίας».

«Η Ενορία να δίνει τη Μαρτυρία της παρουσίας της στους τοπικούς φορείς, συνδέσμους, συλλόγους. Να καλούνται προσωπικά οι φορείς-σύνδεσμοι-σύλλογοι στις εκδηλώσεις της Ενορίας, ώστε να υπάρξει μία ανάπτυξη σχέσεων».

Παράλληλα ως προς τον χαρακτήρα της Ενορίας θεωρείται ότι «είναι πρόβλημα να βλέπουν οι ενορίτες την Εκκλησία ως φιλανθρωπικό οργανισμό και να αδυνατούν να αντιληφθούν ότι είναι κάτι πολύ ευρύτερο και βαθύτερο», και «για την Εκκλησία προέχει η πνευματική διάσταση και η σύνδεση με τον Χριστό και όχι η δημιουργία μιας αποκλειστικής υπηρεσίας κοινωνικής πρόνοιας». Την ίδια στιγμή προτείνεται ότι πρέπει να γίνεται «καλή διερεύνηση της ανάγκης των ανθρώπων που καταφεύγουν στο Φιλόπτωχο της Ενορίας». Ενδείκνυται να υπάρχουν δομές που αντί για χρήμα να προσφέρουν σε είδος, όπως για παράδειγμα συσσίτιο απόρων, κατάσταση προσφοράς μιατισμού, τροφίμων, πρόνοια για λουτρά αστέγων⁹. «Η οργανωμένη ενορία μοιάζει πολλές φορές να είναι σαν παράρτημα του ΙΚΑ με πάσης φύσεως κοινωνικές παροχές. Χρήσιμο και αυτό με την υπάρχουσα κατάσταση αλλά το κατ'εξοχήν έργο της, ως πρόταση ζωής, παραμερίζεται και παραγνωρίζεται».

⁷ Βλ. σχετικά Πρωτ. Βασιλείου Θερού, Για να φανερώνεται η Εκκλησία, ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ, τεύχ. 4^ο (Απρίλιος 2007), σ. 25.

⁸ Επισκόπου Αχελώου, Ευθυμίου Στύλιου, Το σύγχρονον Αστικόν Περιβάλλον ως Ποιμαντικόν Πρόβλημα. Μελέτη Ποιμαντικής Κοινωνιολογίας, σσ. 175-184 (Ενότητα: Ανασύνταξις της Εκκλησιαστικής Γεωγραφίας των Αστικών Κέντρων).

⁹ Στην Ιερά Μητρόπολη Φθιώτιδος, πρόσφατα άρχισαν τη λειτουργία τους «λουτρά αστέγων» σε χώρο του Μητροπολιτικού Ναού Λαμίας.

Τέλος, αναζητείται η «μέριμνα για τη δημιουργία κατασκηνωτικού χώρου σε κάθε Μητρόπολη (για θερινή αλλά και χειμερινή λειτουργία έστω και ολιγοήμερη), για παιδιά, φοιτητές, υποψηφίους ιερείς, κληρικούς, πολύτεκνες και ιερατικές οικογένειες». Είναι γεγονός ότι λίγες μέρες στην κατασκίνωση αντιστοιχούν πνευματικά και ποιμαντικά σε χρόνια μαθημάτων σε κάποιο ενοριακό κατηχητικό σχολείο.

Τα επιμορφωτικά και λοιπά έντυπα κατέχουν την δική τους θέση στις απαντήσεις.

«Το κατηχητικό έργο της Ενορίας να γίνεται μέσα από σωστά περιοδικά και προσεγμένο υλικό και όχι με τα ατέλειωτα και πρόχειρα στημένα πολλές φορές φυλλάδια, οργανώσεων, συλλόγων, αλλά και ενοριών ή και Μητροπόλεων.» Άλλωστε άλλη είναι η γνωστική και αντιληπτική ικανότητα ενός παιδιού του δημοτικού από αυτή του γυμνασίου¹⁰, όπως διαφορετικά είναι και τα ενδιαφέροντά τους. Πρέπει να συντάσσονται τα όποια έντυπα με γνώση παιδαγωγική, με θεολογική κατάρτιση αλλά και ενδιαφέρον (δημοσιογραφικό λένε κάποιοι) ύφος.

«Να τυπωθούν βιβλία και άλλα έντυπα για την κατήχηση ανδρογύνων, μητέρων, αναδόχων, ιεροπαίδων, ιεροψαλτών, ηλικιωμένων, ασθενών, αλλοδαπών σε απλή γλώσσα από τη μια μεριά αλλά και από υπεύθυνα, από την άλλη πλευρά, πρόσωπα (Συνοδικές επιτροπές κ.λπ.) και όχι από ανεύθυνους εκδότες.»

Ένα άλλο ζήτημα που θίγεται είναι η «ύπαρξη εκπαιδευμένων ιεροκηρύκων στα μεγάλα Κοιμητήρια». Πέρα όμως από αυτό, ούτως ή άλλως «ένα ολιγόλεπτο κήρυγμα στην κηδεία είναι απαραίτητο». ¹¹

Επιπλέον, «επιβάλλεται η καλή ενημέρωση του συνόλου των ενοριτών για τις εκδηλώσεις και τις άλλες ευκαιρίες που δημιουργούνται στο χώρο της Ενορίας». Ως προς τις εκδηλώσεις, ομιλίες, εσπερίδες, πρέπει να έχουμε υπόψη ότι οι πολλές, που απευθύνονται μάλιστα στο ίδιο κάθε φορά ακροατήριο, κουράζουν. Είναι γεγονός ότι ο κόσμος δεν μαζεύεται εύκολα και διαρκώς. Πρέπει η όποια εκδήλωση να είναι καλά οργανωμένη, με πετυχημένο θέμα, που να απευθύνεται σε συγκεκριμένο ακροατήριο και το δυνατό χαρτί της να είναι ο ένας ή περισσότεροι ομιλητές. Επίσης πρέπει να προσεχθεί η διάρκεια της εκδήλωσης (μέχρι μία ώρα αρκεί για τις περισσότερες) και να γίνεται απόλυτα σεβαστός ο χρόνος τού ακροατηρίου (αρχίζουμε και τελειώνουμε την προγραμματισμένη ώρα).

¹⁰ Πρβλ σχετικά Περσελή Εμμανουήλ, Σχολική Θρησκευτική Αγωγή, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1998, σ. 94 εξ.

¹¹ Η δική μας πάντως εμπειρία από την Μητρόπολη Φθιώτιδος, όπου έχουν διανεμηθεί σχετικά κηρύγματα στις ενορίες για τέτοιες περιπτώσεις, λέει πως όχι μόνο κάνουν καλή εντύπωση αλλά εκείνη τη δύσκολη στιγμή ανακουφίζουν κι όλας. Ποιό είναι το πρόβλημα; Ότι κάποιοι Εφημέριοι είτε γιατί βιάζονται είτε για άλλους, δικούς τους λόγους παραλείπουν να διαβάσουν την ομιλία, τερπιλίζοντας έτσι μία ποιμαντική ευκαιρία και προσπάθεια της Εκκλησίας να μιλήσει με λόγια παρηγοριάς στον πονεμένο πιστό.

II. Ως προς τους ΕΝΟΡΙΤΕΣ

Αρχίζουμε από τους ΛΑΪΚΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ.

Επισημαίνεται ότι θα πρέπει «να γνωρίζει ο ιερέας ότι δεν μπορεί να τα διακονήσει όλα μόνος του» και ότι «θα πρέπει να δραστηριοποιούνται οι Ενορίτες σε τομείς που έχουν διάθεση να βοηθήσουν, υπό τον συντονισμό, την εποπτεία και την καθοδήγηση του Ιερέα».

«Οι ικανοί συνεργάτες δημιουργούνται, αφού πρώτα εντοπισθούν από τον ιερέα ή τους ήδη υπάρχοντες συνεργάτες».

«Να αποφεύγεται η δημιουργία κλίκας μέσα στην ενορία». Να θυμόμαστε ότι όσοι πλησιάζουν την Εκκλησία και μπορούν να θεωρηθούν δυνάμει συνεργάτες δεν είναι απαραίτητως με υγιές εκκλησιαστικό φρόνημα και δεν έχουν τα πιο ευλικρινή ελατήρια προσφοράς.

Τώρα όσον αφορά το υπόλοιπο ενοριακό έμψυχο υλικό καταγράφεται ότι:

«Η επαφή του Ιερέα με τους ενορίτες να είναι, κατά το δυνατό, προσωπική. Ποιμαντική αξιοποίηση των διαφόρων αφορμών (αγιασμοί, ευχέλαια, σαραντισμοί, εγκαινία, εκδημίες) για προσέγγιση.» «Οι ενορίτες έχουν πολλές ευκαιρίες να ωφεληθούν από τις δραστηριότητες της κάθε ενορίας-αυτό που χρειάζεται είναι να βρίσκονται κοντά και γύρω από τον ποιμένα.»

«Να καλούνται οι ενορίτες (ίσως κατά κατηγορίες -μόρφωση, ενδιαφέροντα κ.λπ) από την Ι. Σύνοδο ή την κατά τόπους Ιερά Μητρόπολη για ενημέρωση σχετική με κάποιο συγκεκριμένο θέμα.»

«Μπορούν να πραγματοποιούνται εκδηλώσεις, ώστε να διατηρηθεί η επικοινωνία με τους ενορίτες, για πολλούς και διαφόρους λόγους: από την κοπή της βασιλόπιτας μέχρι κάποια προσκυνηματική εκδρομή για ζευγάρια που έχει παντρεύσει ο εφημέριος ή για τα παιδιά που έχει βαπτίσει».

«Να λειτουργούν σεμινάρια υποστήριξης συγγενών ξενιτεμένων, ναυτικών, εθισμένων σε ουσίες ή συγγενών προσώπων που έχουν φύγει πρόωρα από τη ζωή», καθώς και «να ωθηθούν οι πιστοί σε συχνότερη θεία Κοινωνία (με ταυτόχρονη αλλαγή της νοοτροπίας κάποιων πνευματικών)».

Είναι γενική εκτίμηση ότι πρέπει να επικρατεί η ισότητα μέσα στην Εκκλησία. «Με κατάλληλο ποιμαντικό και διακριτικό τρόπο να συμπεριφερόμαστε σε όσους έχουν κάποιο πολιτικό, στρατιωτικό αξίωμα ή οικονομική επιφάνεια. Να μην προβάλλονται άνθρωποι με επιφάνεια οικονομική, κοινωνική ή και μορφωτική, που μπορεί να μην έχουν και σχέση με την Εκκλησία, παρά μόνο εθιμοτυπική και να παραγκωνίζουμε τους πιστούς οι οποίοι είναι συνεχώς δίπλα μας και συμπαρίστανται ηθικώς και υλικώς».

Για την Επιμόρφωση των Ενοριτών έχουν γραφεί τα εξής:

«Να δημιουργούνται ομάδες διακονίας από τους ενορίτες οι οποίες όμως να εκπαιδεύονται καταλλήλως και ανάλογα με το διακόνημα και όχι να αυτοσχεδιάζουν.»

«Να γίνεται Κατήχηση, λόγω της άγνοιας των πιστών ακόμα και σε βασικά θέματα γύρω από την πίστη και την ορθοδοξία» και μάλιστα η κατήχηση να αφορά «ηλικιακές ομάδες (π.χ. 30 έως 50 ετών) με συνάξεις επιστημόνων, ζευγαριών, μελλονύμφων, μητέρων κ.λπ. με ΠΡΟΝΟΙΑ για παράλληλη φύλαξη-κατήχηση-απασχόληση των παιδιών».

III. Ως προς τον ΙΕΡΕΑ

Στις Ενότητες που αφορούσαν το πρόσωπο του Ιερέα διαβάζουμε:

«Να παρεμβαίνει με Δυναμισμό αλλά και Διάκριση (σε επίπεδο κοινωνίας) για να βοηθήσει σε θέματα που αφορούν τους ενορίτες, σε συνεννόηση με τον Επίσκοπο αλλά και συνεργασία με τους ΣΥΝΕΦΗΜΕΡΙΟΥΣ εάν υπάρχουν». Ένα πρόβλημα που υπολανθάνει πολλές φορές είναι η σχέση του Πρεσβυτέρου με τον Επίσκοπό του. Ένα πρόβλημα που όμως φαίνεται έντονα και καθαρά είναι πολλές φορές η σχέση του Πρεσβυτέρου-Εφημερίου με τον ή τους Συνεφημερίους του, καθώς, για παράδειγμα, ο ένας λέει ότι αυτός που δεν είναι Πρόεδρος δεν νοιάζεται παρά μόνο για τα τυχερά, ενώ ο άλλος λέει ότι ο πρόεδρος τον κρατά μακριά και στο σκοτάδι, σχετικά με τα ενοριακά. Προτείνεται μάλιστα «η δημιουργία ενός γενικού εσωτερικού κανονισμού που θα διέπει και θα καθορίζει τις σχέσεις των συνεφημερίων».¹² Ως προς τις σχέσεις των πρεσβυτέρων με τους επισκόπους τους, ζητείται «περισσότερη και πιο ουσιαστική επαφή». Έχει μάλιστα γραφεί σε κάποιο ερωτηματολόγιο χαρακτηριστικά: «να ακούει ο επίσκοπος τον καημό των ιερέων». Παράλληλα επισημαίνεται ότι «η υπακοή στον Επίσκοπο δεν σημαίνει σκλαβιά».

Γενικότερες οδηγίες που έχουν καταγραφεί είναι ότι:

«Πρέπει ο Ιερέας να αγαπήσει το «πετραχήλι» του, και να καλλιεργηθεί το εκκλησιαστικό πνεύμα και η διάκριση» Επισημαίνονται περιπτώσεις κληρικών παντός βαθμού, όπου κυκλοφορούν με πολυτελή αυτοκίνητα με σκούρα τζάμια.

Σε έναν λαϊκό ακόμα και εάν είναι θεολόγος οπωσδήποτε κάνει εντύπωση η παρατήρηση ότι: «ο Ιερέας πρέπει να είναι φιλακόλουθος». Από την άλλη θεωρούμε ότι ισχύει στο 100% των περιπτώσεων «πως ο φιλακόλουθος ιερέας πάντοτε επαινείται από τους πιστούς και προάγει έτσι την πνευματική τους καλλιέργεια».

Ακόμα, «ο Ιερέας να μην απομονώνεται συνειδητά ή ασυνείδητα από την τοπική κοινωνία και ούτε να είναι μέλος μιας τοπικής ελίτ.», «να είναι κρίκος συνδετικός των ενοριτών και όχι αιτία διχασμού και διχογνωμιών». «Δεν θα ήταν άσχημο οι νεώτεροι κληρικοί να μάθαιναν και λίγα μουσικά», καθώς και «να μην φωνάζουν οι λειτουργοί στα μικρόφωνα, ενοχλούν το λαό.»

Ενδιαφέρουσα, πάλι, είναι η ιδέα για «Αξιολόγηση των προϊσταμένων και των λοιπών εφημερίων βάσει της αποδόσεώς τους» με την παράλληλη «Δημοσίευση των ενοριακών πεπραγμένων (σε μία ετήσια ίσως, ή τριμηνιαία ή μηνιαία έκδοση)»¹³. Επισημαίνεται πάντως από μία άλλη φωνή ότι «Η Ιερωσύνη θέλει ανθρωπίνους ρυθμούς».

Θίγεται το ζήτημα των «σωστών και προσεγμένων χειροτονιών» αναφέρω μόνο την πρόσφατη σχετικά απόφαση της Ι. Συνόδου για σύσταση επιτροπής γερόντων κληρικών για τις χειροτονίες «Σωστές χειροτονίες σημαίνουν και καλή μαρτυρία της Εκκλησίας στον κόσμο.»

¹² Σχετικώς σάς αναφέρω κάτι που έμπειρος περί των εφημεριακών σχέσεων κληρικός, μου είχε εξιστορήσει ως πρακτική των κτηνοτρόφων που θέλουν να απογαλακτίσουν το αρνάκι από τη μάνα του. Κάτι σαν ευχή αποκόψεως, δηλαδή. Λένε λοιπόν: «όσο θέλει παπάς να δει παπά, άλλο τόσο να θες και συ να δεις τη μάνα σου». Τα σχόλια μάλλον περιττεύουν....

¹³ Πρβλ. σχετική οδηγία της Ιεράς Συνόδου, περί δημοσιεύσεως ετήσιου απολογισμού.

IV. Ως προς την ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Τονίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό ότι «η Οικογένεια του Ιερέα πρέπει να δίνει πάντοτε το καλό παράδειγμα και ότι αποτελεί πρότυπο για όλη την Ενορία». Θεολογικά και Κοινωνιολογικά πρέπει να επισημανθούν και να συζητηθούν οι επιπτώσεις μιας τέτοιας πίεσης κυρίως στα παιδιά, καθώς τόσο ο κληρικός όσο και η πρεσβυτέρα του έχουν ενσυνείδητα επιλέξει να ζήσουν με έναν «ιερατικό τρόπο». Είναι ρεαλιστική την ίδια στιγμή η παρατήρηση ότι μπορεί η οικογένεια του Εφημερίου να γίνει ο σύνδεσμος των πιστών με τον Ιερέα καθώς «μεταφέρουν ενημερωτικά τα προβλήματα και τα σχόλια της τοπικής κοινωνίας στον Ιερέα-Πατέρα-Σύζυγο». Επίσης, «η σωστή και ενεργής παρουσία τους μπορεί να βοηθήσει να μεταβληθεί προς το θετικό η εικόνα που έχει ο λαός για τον Κλήρο και να πολεμήσουν τους διάφορους μύθους και προκαταλήψεις».¹⁴

Ενώ σε πολλές απαντήσεις η ιερατική οικογένεια έχει επιβαρυνθεί με την ευθύνη του ότι πρέπει να είναι Πρότυπο, παράδειγμα κ.λπ (γεγονός το οποίο έχει οπωσδήποτε συνέπειες στην ψυχολογία των μελών) είδα και την πρόταση ότι ο ιερέας θα πρέπει να καλέσει και να παρακαλέσει τα μέλη της οικογένειάς του να συμπεριφέρονται ιεραποστολικά προς όλους, χωρίς μάλιστα πολλά-πολλά κηρύγματα, καθώς «η Ιερατική Οικογένεια έχει τις ίδιες ανάγκες που έχουν οι άλλες απλές οικογένειες που ζουν στην ίδια κοινωνία και το ίδιο περιβάλλον. Τα μέλη της Οικογένειας του Κληρικού υπόκεινται εσαεί σε μια εξουθενωτική διαδικασία στερήσεων, των φυσιολογικών κατά τα άλλα μικροχαρών της καθημερινής ζωής».

Είναι, τώρα, γεγονός ότι οφείλει «να αγκαλιάσει η Διοικούσα Εκκλησία την Ιερατική Οικογένεια». Χρειάζεται ακόμα «να ενδιαφερθεί συστηματικά η Εκκλησία για τις χήρες πρεσβυτέρων, τους ασθενείς και τους συνταξιούχους ιερείς. Κάτι τέτοια μοιάζει να έρχεται σε συνάφεια με μία πρόταση, που έχει συζητηθεί κατά το παρελθόν, για αξιοπρεπή διαμονή και διαβίωση γερόντων αρχιερέων που έχουν παραιτηθεί από την Μητρόπολή τους και δεν έχουν τη δυνατότητα να ζήσουν με αυτοτέλεια, με την παράλληλη πρόταση «να δημιουργηθεί και κάποιο σχετικό ταμείο βοήθειας για τα πιο πάνω», καθώς επίσης «να ορισθεί κατά περίπτωση από τις ι. Μητροπόλεις υπεύθυνος κληρικός ή πρεσβυτέρα». Αξιόλογη είναι και η πρόταση μέσα από συνάξεις πρεσβυτερών και παιδιών ιερέων, μέσα από κηρύγματα ή έντυπα, μέσα από την επιβράβευση γονέων κληρικών, να βοηθήσει η Εκκλησία να αισθανθούν τα μέλη της Ιερατικής Οικογένειας την ξεχωριστή τιμή που τους έχει κάνει ο Θεός, να έχουν συγγενική σχέση με έναν Ιερέα-Λειτουργό του Υψίστου. Όπως και για την «προβολή αποδεδειγμένα αξίων ακόμα και αγίων ιερατικών οικογενειών» -όπως θα έπρεπε και απλών οικογενειών των λαϊκών μελών- ως παραδείγματα και πρότυπα για τις άλλες ιερατικές οικογένειες αλλά και ολόκληρη την χριστιανική κοινότητα.

Ένα σημαντικό κεφάλαιο είναι και το οικονομικό και για την οικογένεια του κληρικού.¹⁵ Προτείνεται να υπάρχει μέριμνα για την «οικονομική-επαγγελματική αποκατάσταση των μελών της ιερατικής οικογένειας, όπως και «να δοθούν παροχές (πχ επίδομα βιβλίων, χορήγηση ιερατικών υφασμάτων, τόπο διακοπών ιερατικής οικογένειας (φθηνό αλλά και αξιοπρεπή) ώστε να δυναμώσουν οι σχέσεις μεταξύ των μελών της ιερατικής οικογένειας».

¹⁴ Η αιτία αυτών των μύθων είναι απλώς παλιά ιστορία ή μήπως έχει να κάνει και με την σύγχρονη παρουσία των ιερέων;

¹⁵ Για το θέμα μάλιστα αυτό, όπως θα γνωρίζετε, έγινε πολύ πρόσφατα επερώτηση στο Ελληνικό Κοινοβούλιο.

Τώρα, ως προς τα προβλήματα που εμφανίζονται στην ιερατική οικογένεια υποδεικνύεται ότι «υπάρχει το πρόβλημα της εξοικείωσης των μελών της ιερατικής οικογένειας με το Ιερό. Πολλές φορές υπάρχει μια αλαζονεία ή και ασέβεια συνεπικουρούμενη από την ψευδαίσθηση ότι η εκκλησία είναι κτήμα του ιερέα», καθώς και ότι «ελάχιστες οικογένειες κληρικών κάνουν παρέα». Και αυτό είναι κάτι που αξίζει να διερευνηθεί ποιμαντικά.

Ως γενικότερες συμβουλές έχει καταγραφεί ότι:

«Να είναι το σπίτι του Ιερέα κοντά στον Ιερό Ναό της Ενορίας του».

«Να είναι ισάξια η μέριμνα του ιερέα για την ενορία και την οικογένειά του, καθώς αποτελεί ούτως ή άλλο μονάδα της ενορίας».

«Να υπάρχει η μέριμνα για μετοχή της πρεσβυτέρας και των παιδιών στις Ιερές Ακολουθίες».

«Η πρεσβυτέρα να συνοδεύει τον Εφημέριο στις διάφορες κοινωνικές και άλλες εκδηλώσεις».

Αλλά ας δούμε λίγο περισσότερο τα της πρεσβυτέρας:

«Η πρεσβυτέρα είναι στήριγμα για τον έγγαμο Ιερέα». Είναι πολύ σοβαρό, λοιπόν, το θέμα του γάμου του υποψηφίου Κληρικού. Αυτό που υπογραμμίζεται είναι ότι «δεν πρέπει να γίνονται γάμοι μόνο και μόνο για να προχωρήσει η χειροτονία».¹⁶

Για τις τακτικές συναντήσεις των πρεσβυτερών διαβάσαμε κάτι που συμπίπτει και με τη δική μας εμπειρία. «Είναι καλό μεν να γίνονται αλλά πρακτικά δεν φαίνονται να έχουν ιδιαίτερη επιτυχία (για πολλούς και διαφορετικούς λόγους). Πιο πρακτικό, εφικτό και αποτελεσματικό είναι «να γίνονται συναντήσεις μία φορά το χρόνο». Αλλά και πριν να γίνει κάποια πρεσβυτέρα θα πρέπει να προετοιμάζεται για την ιδιότητά της αυτή με κάποιες συναντήσεις ή σεμινάρια, ώστε να είναι και ψυχικά έτοιμη για την κατάσταση που θα κληθεί να βιώσει η ίδια ως σύζυγος και η οικογένειά της. Πρέπει να δούμε στο σημείο αυτό με ιδιαίτερη βαρύτητα ότι η ανάγκη της κατάρτισης των πρεσβυτερών στην Ορθόδοξη Εκκλησία έχει την παγκόσμια αποκλειστικότητα και δεν πρέπει να περιμένουμε να πάρουμε παραδείγματα ή τρόπους από την Δύση, καθώς ως γνωστό εκεί υπάρχει η υποχρεωτική αγαμία του Κλήρου. Γι' αυτό πρέπει να το δούμε αυτόνομα ως Ορθόδοξη Εκκλησία πολύ σοβαρά το ζήτημα. Προτείνεται ακόμα «η ύπαρξη ευαισθητοποιημένου πνευματικού πατέρα και καταρτισμένου σύμβουλου γάμου, που θα βοηθά την ιερατική οικογένεια όπου υπάρχουν προβλήματα επικοινωνίας και συνεννοήσεως»¹⁷.

Αναφορικά με το παιδί της Ιερατικής Οικογένειας έχει καταγραφεί ότι «το παιδί του ιερέα να αγαπήσει την ενορία και να ταυτιστεί μαζί της, διαφορετικά εάν την δει ανταγωνιστικά θα την απορρίψει». Ενώ γενικότερα υπάρχει η αίσθηση ότι τα παιδιά πρέπει να συμμετέχουν στην ενορία και να αποτελούν παράδειγμα, εκ της θέσεώς τους, υπάρχει και η εκτίμηση ότι πρέπει να διασώζεται και στην περίπτωση τους η ελευθερία και το αυτεξούσιο. Λέει λοιπόν κάποια απάντηση ότι «τα παιδιά να μην πιέζονται και εξαναγκάζονται σε πολύωρες συμμετοχές στις λατρευτικές ευκαιρίες (εκτός και αν το θέλουν τα ίδια). Σε κάθε περίπτωση πρέπει να εμπνέονται να πράξουν και να εφαρμόσουν την πρόταση ζωής της Εκκλησίας». Τέλος, «πρέπει να ξεπεραστεί το «σύμπλεγμα του αγγελισμού» στην οικογένεια του Ιερέα, το οποίο αποτελεί τροχοπέδη στην υγιή ανάπτυξη και κίνησή της μέσα στην κοινωνία».

¹⁶ Τυχάνω γνώστης τέτοιων περιπτώσεων και φαντάζομαι πολλών περισσότερων εσείς, όπου νεαρός υποψήφιος κάνοντας υπακοή παίρνει για σύζυγο ό,τι τού δίνουν, με τραγικές συνέπειες. Δεν μπορώ να καταλάβω με ποιο κριτήριο αποφασίζουν κάποιοι ότι μια γυναίκα με κάποιο μικρό έστω διανοητικό πρόβλημα είναι κατάλληλη για πρεσβυτέρα.

¹⁷ Κάτι τέτοιο μπορεί να επιπίπτει στην διακονία που θα αναλάβει ένα Κέντρο Ποιμαντικής Γάμου και Οικογένειας, την ίδρυση του οποίου προτείνει σε κάθε Ιερά Μητρόπολη η Ιερά Σύνοδος.

Για να δούμε τώρα ομαδοποιημένες τις απαντήσεις που προέκυψαν από το τελευταίο μέρος του Ερωτηματολογίου.

Έχουμε λοιπόν την ερώτηση «**ΤΙ ΘΑ ΒΟΗΘΟΥΣΕ ΤΗΝ ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ;**»

Οι απαντήσεις που καταγράφηκαν αποτελούν συμπυκνωμένη εμπειρία και η αξία τους, όπως είναι φυσικό, μεγάλη:

Τι λοιπόν θα βοηθούσε την Ιερατική Διακονία;

- ❖ Η είσοδος στις τάξεις του Κλήρου μορφωμένων κληρικών.
- ❖ Η Ενεργής προσφορά και παρουσία του λαϊκού δυναμικού (στη ζωή της Ενορίας)
- ❖ Η οικονομική αποκατάσταση των άξιων ιεροψαλτών.
- ❖ Όταν ο πιστός αντιλαμβάνεται τις ευχές των ι. Ακολουθιών.
- ❖ Η διοικούσα Εκκλησία να καθορίζει τους άξονες του ποιμαντικού έργου.
- ❖ Η Αγάπη του λαού, η κατανόηση του Επισκόπου, ο αλληλοσεβασμός των αδελφών Κληρικών.
- ❖ Η ενότητα της Εκκλησίας σε επίπεδο Προκαθημένων αλλά και του συνόλου των Επισκόπων.
- ❖ Η ενότητα του κλήρου και η υπέρβαση της «επαγγελματικής αντιζηλίας».
- ❖ Η καλή και αρμονική συνεργασία των συνεφημεριών.
- ❖ Να δοθεί προτεραιότητα και ιδιαίτερη σημασία στην Ιερατική Οικογένεια.
- ❖ Η Σύσταση συμβουλευτικών-υποστηρικτικών φορέων και δομών με σκοπό την βοήθεια του ποιμαντικού έργου.¹⁸
- ❖ Η προσωπική κατάρτιση με επιμορφωτικά σεμινάρια και η διά βίου εκπαίδευση (δεδομένης της αντίδρασης κάποιων κληρικών και τής αμφισβήτησης τής χρησιμότητάς τους ενδείκνυται, πιστεύουμε, να απευθύνονται τα προγράμματα κατάρτισης μόνο σε όσους ενδιαφέρονται, αφού όμως πρώτα γίνει η κατάλληλη παρουσίαση και προβολή των προγραμμάτων αυτών σε όλους τους εφημερίους).
- ❖ Βέβαια υπάρχει η επισήμανση ότι χρήσιμη η ιερατική κατάρτιση και επιμόρφωση αλλά δεν θα πρέπει να μείνουν σε θεωρητικό επίπεδο, θα πρέπει να συμμετέχουν οι κληρικοί και σε ποιμαντικές πρακτικές (πχ σε ένα κλιμάκιο ιεραποστολής, σε νοσοκομεία, ιδρύματα για πρακτική εφαρμογή).
- ❖ Η υλικοτεχνική υποδομή του ενοριακού έργου. Η Δημιουργία Πνευματικών Ενοριακών Κέντρων, με οπτικοακουστικά μέσα, με χώρους και όργανα ψυχαγωγίας
- ❖ Σύγχρονα βοηθήματα, όπως κατηχητικό Κυριακοδρόμιο και Εορτοδρόμιο, αξιοπρεπές οπτικο-ακουστικό υλικό για θέματα όπως η Ιεραποστολή κ.ά.
- ❖ Η έκδοση επιμελημένων φυλλαδίων για εξειδικευμένα θέματα που αφορούν τους πιστούς (οικολογικά, εκκλησιολογικά, για την εφηβεία, την ανεργία κ.λπ)
- ❖ Ένας Κανονισμός με οδηγίες για την ορθή τέλεση των ι. Μυστηρίων (ιδιαίτερος γάμου, βάπτισης)
- ❖ Μηχανοργάνωση και μηχανογράφηση Ενορίας.
- ❖ Επανερχεται το θέμα της Ιδρύσεως Τηλεοπτικού Σταθμού της Εκκλησίας. Και πραγματικά θα ωφελούσε και θα συντελούσε τόσο στην επανακατήχηση-επανευαγγελισμό όσο και στην κατάρτιση όσων διατηρούν επαφή με την θεολογία της Εκκλησίας μας.¹⁹

¹⁸ Βρίσκεται στο στάδιο αναζήτησης τρόπου υλοποίησης του Ινστιτούτο Γάμου και Οικογένειας της Εκκλησίας της Ελλάδος. Παρόμοιες δομές μπορούν να δημιουργηθούν ώστε να μπορούμε να έχουμε απαντήσεις σε πολλά καθημερινά ποιμαντικά, λειτουργικά, και άλλα θεολογικά ζητήματα.

¹⁹ Και στο πλαίσιο αυτό, καθώς και στο επίπεδο της ενημέρωσης και της τομής στα εκκλησιαστικά και εθνικά θέματα, γίνονται φιλότιμες προσπάθειες από το Ραδιοφωνικό Σταθμό της Εκκλησίας. Όμως πρέπει να σας πω ότι με προβληματίζει το γεγονός ότι ένα έντυπο με την κυκλοφορία και την αμεσότητα που έχει μία Εφημερίδα, Εβδομαδιαία ή και 15νθήμερη, όπως ήταν η Εκκλησιαστική Αλήθεια, που ενημέρωνε άμεσα τους ενδιαφερομένους για τα διαδραματιζόμενα στην Εκκλη-

- ❖ Τέλος, επικουρικά στόν Ιερέα θα λειτουργούσε η απερίσπαστη ενασχόληση με τη διακονία. Και παράλληλα να νιώθει ο Ιερέας την πατρική μέριμνα και ασφάλεια από τη διοίκηση.²⁰

Κάτι που χρήζει να του αφιερώσουμε ιδιαίτερης σημασίας και χρόνου είναι τα

ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Αυτά ως επί το πλείστον είναι:

A)) Πώς γίνει η ενορία πάλι κοινότητα προσώπων και πώς θα αποκτηθεί το πρωτοχριστιανικό φρόνημα.

B)) Ιερατικές Κλήσεις. Υπάρχει μία σαφή πρόταση στο ζήτημα αυτό: Να δίνει η Εκκλησία υποτροφίες σε νέους που θα γίνουν Κληρικοί ή και λαϊκά στελέχη. Να τους βρίσκει στο Πανεπιστήμιο. Να τους καταβάλει κάποιο οικονομικό βοήθημα στα δύσκολα χρόνια της φοίτησής τους, καθώς και να τους στέλνει σε σχολές εντός και εκτός Ελλάδας, για περαιτέρω επιμόρφωση και εξειδίκευση. Να τους παρέχει ασφαλιστική κάλυψη και τέλος να λειτουργήσει και πάλι η τάξη των υποδιακόνων κανονικά. Επίσης, τίθεται το ζήτημα της Αμφίεσης των Ιερέων εκτός του Ναού.

Γ)) Θέματα Βιοηθικής και εναλλακτικών θεραπειών, σύγχρονων αιρέσεων και παραθρησκείων, καθώς και ευρωπαϊκά θέματα

Δ)) Ο διαρκής κίνδυνος εκκοσμικεύσεως της Εκκλησίας, καθώς το ζητούμενο είναι να γίνει ο κόσμος Εκκλησίας και όχι η Εκκλησία κόσμος.

Ε)) Ο ρόλος της Ενορίας στην νεοελληνική πραγματικότητα με την ύπαρξη πολυπολιτισμικών ομάδων εντός και εκτός της Ενορίας²¹.

ΣΤ)) Η χηρεία του Κληρικού – ιδίως όταν είναι ακόμα νέος ο Κληρικός και έχει μικρά παιδιά και η πιθανότητα δεύτερου γάμου.

Ζ)) Η απουσία νέων ανθρώπων από τον εκκλησιασμό.

Η)) Η Εξομολόγηση και η συχνή Θεία Κοινωνία

Θ)) Αλλαγή της δομής των Κατηχητικών Σχολείων.

Ι)) Το πρόβλημα των Κενών Ενοριών στην Επαρχία, όπου ένας ιερέας εξυπηρετεί δύο ή και τρεις ενορίες, είναι πρόεδρος σε ισάριθμα εκκλησιαστικά συμβούλια, χωρίς μάλιστα να μπορεί να βρει ικανούς συνεργάτες για εκκλησιαστικούς επιτρόπους.

ΙΑ)) Δημογραφικό πρόβλημα, αμβλώσεις και αποφυγή τεκνογονίας

ΙΒ)) Τρόποι λειτουργικής-λατρευτικής αναγεννήσεως της Ενορίας

ΙΓ)) Ο Εκκλησιαστικός Τουρισμός

σία και τον κόσμο, δεν κατέστη δυνατό να συνεχίσει τη λειτουργία της. Θα πρέπει να δείχνουμε σοβαρότητα σε κάθε προσπάθεια και σε οτιδήποτε αποτελεί φωνή και εικόνα της Εκκλησίας προς τα έξω, γιατί επηρεάζει όλους μας.

²⁰ Ως προς το θέμα του απεγκλωβισμού από τα γραφειοκρατικά και τα συναφή υπάρχει πρόταση από ότι γνωρίζω του καθηγητή κ. Σταυρόπουλου, τού ΣΚΕΠΕ Συμβουλευτικής Επιτροπής Ποιμαντικού Έργου της Αρχιεπισκοπής Αθηνών, αλλά και πολλών Επισκόπων προς τους Εφημερίους μεγάλων ενοριών για την πρόσληψη με την όποια σχέση εργασίας καταρτισμένων λαϊκών που θα μπορούσαν να προσφέρουν μεγάλη βοήθεια σε πολλούς τομείς της Ενορίας (από τα δικαιολογητικά για έναν γάμο μέχρι την διδασκαλία στο ενοριακό κατηχητικό σχολείο) και ταυτόχρονα θα προσφερθεί μεγάλη βοήθεια από την Ενορία σε παιδιά τής Εκκλησίας, άνεργα αν και προσοντούχα, κάνοντας καλή χρήση των οικονομικών της δυνατοτήτων, αντί να τα οδηγήσει να εργάζονται λόγω ανάγκης ακόμα και σε κέντρα διασκεδάσεων και σε μπάρ.

²¹ Βλ. σχετικά Μπολτέτσου Τριαντ., Η Θεολογία τής Πολυπολιτισμικότητας στην Καινή Διαθήκη, Αταλάντη 2000.

Και φτάνοντας προς το τέλος των όσων μπορέσαμε να εξάγουμε από το καταγεγραμμένο σε αυτή τη φάση χρυσωρυχείο της γνώσης σας, σεβαστοί μου πατέρες, είναι τα διάφορα άλλα ζητήματα. Και καταγράφηκαν και εδώ άκρως ενδιαφέροντα πράγματα, όπως:

- Να τελείται Θεία Λειτουργία σε ξένες γλώσσες (ιδίως στα Αγγλικά) σε επιλεγμένους ι. Ναούς. Να εκδίδεται σχετικό πρόγραμμα. Να γίνεται γνωστό και σε τουριστικούς πράκτορες, ξενοδοχεία. Να υπάρχει η μέριμνα να διευκρινισθούν πιθανές κακοδοξίες που φέρνουν μέσα τους, αν και χριστιανοί ορθόδοξοι, οι άνθρωποι αυτοί από το εξωτερικό.
- Προτάθηκε να πραγματοποιούνται ενοριακές κοινωνικές εκδηλώσεις, που όμως θα διέπονται από πνευματικό περιεχόμενο. Για παράδειγμα να υπάρχει Εορτή της Μητέρας στην εορτή της Υπαπαντής, Εορτή της Γυναίκας την Κυριακή των Μυροφόρων, Εορτή του Πατέρα την Κυριακή του Ασώτου, Εορτή των Συζύγων στις 13 Φεβρουαρίου Εορτή του Αγίου Ακύλα και της Πρίσκιλλας.
- Έκανε εντύπωση ο όρος που χρησιμοποιήθηκε σε κάποιο σημείο: Πρέπει, λέει η απάντηση, να παραδεχθούμε την ύπαρξη εικονικής εκκλησιαστικής πραγματικότητας, που απέχει από την όντως υπάρχουσα. Μια αυτοκριτική ματιά θα βοηθούσε στην αγαπητική αυτοπροσφορά του Ιερέα προς το Χριστό και την Εκκλησία Του.
- Αναφέρθηκε ως ζήτημα η Εγκύκλιος της Ι. Συνόδου περί τελέσεως Θείας Λειτουργίας μετά τις 12 το βράδυ και κατά πόσο θα έπρεπε να ανακληθεί καθώς θεωρείται σχολαστικιστική.
- Η συνεργασία με γειτονικές ενορίες και εφημερίους, που μπορούν να οργανώσουν ή να αντιμετωπίσουν καλύτερα μία ποιμαντική ανάγκη.
- Οριοθέτηση και διευκρίνιση των δικαιωμάτων του Ιερέα εντός της κοινωνίας. Αφορά τη συμμετοχή του π.χ σε ψυχαγωγικές εκδηλώσεις καθώς και η ενδεικνυόμενη συμπεριφορά του στη σχέση του με τους άλλους για προσωπικά ζητήματα (π.χ. Υπεράσπιση σε πιθανή παραβίαση των περιουσιακών του στοιχείων, προσωπική εξύβριση κ.λπ).
- Ποια είναι η σωστή διαχείριση του χρόνου του Ιερέα ώστε να ανταποκριθεί στα καθήκοντά του (τελετουργικό μέρος, εξομολογήσεις, κατηχητικά, Οικογένεια)²²
- Προτάθηκε το ποσοστό το οποίο κατεβάλετο στο Κράτος μέχρι πρότινος, να μεταφέρεται στο Φιλόπτωχο Ταμείο της κάθε Ενορίας ώστε να οργανωθεί πληρέστερα η φιλανθρωπική δράση της Ενορίας.
- Δεν πρέπει η Εκκλησία να μένει στις κατευθύνσεις και τα λόγια. Έτσι, όταν συστήνει την αποφυγή των αμβλώσεων, θα πρέπει στη συνέχεια να έρχεται αρωγός στην ανατροφή αυτών των παιδιών. Αν μάλιστα τα παιδιά αυτά γεννιούνται με πρόβλημα υγείας θα πρέπει να λειτουργεί άσυλα ανιάτων και χρονίως πασχόντων.
- Το πρόβλημα των Ιεροψαλτών.
- Ταυτότητες.
- Κοινοτικό Δίκαιο της Ευρώπης.
- Το θέμα των τυχερών.
- Τρόποι επιβράβευσης του καλού Κληρικού.

²² Ως πραγματικό παράδειγμα αναφέρουμε το εξής: Νέος Κληρικός με σύζυγο που εργάζεται σε ιδιωτική επιχείρηση. Η σύζυγος σχολά στις 5 το απόγευμα. Ο ίδιος πρέπει κάποιες φορές το χειμώνα με τον εσπερινό στις 5, να φύγει νωρίτερα από το σπίτι, ή να τελέσει κάποια κηδεία στις 3 ή 4 το μεσημέρι. Πολύ απλά, αφού δεν υπάρχει άλλος συγγενής, αφήνει το ένα παιδί που είναι 8 ετών με το μωρό που είναι 2, να κοιμούνται, κάνει το σταυρό του και ελπίζει όταν έρθει η μητέρα τους να μην έχει συμβεί κάτι.

Δεν αναφέρθηκαν ΖΗΤΗΜΑΤΑ όπως:

* Ότι πια δεν γνωρίζουμε τους ενορίτες μας. Η Ενορία αντιμετωπίζεται ως μία απροσδιόριστη κάποιες φορές έννοια και ως άνθρωποί της, αυτό το 10% που πηγαίνει τακτικά στην Εκκλησία.

* Ότι δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι και χρειάζεται επισταμένη διερεύνηση για το εάν αυτοί που παντρεύουμε ή αυτοί που παντρεύουν ως κουμπάροι είναι Χριστιανοί.

* Εάν ο ανάδοχος σε μία βάπτιση είναι Χριστιανός Ορθόδοξος, και εάν είναι παντρεμένος εάν έχει τελέσει τον θρησκευτικό γάμο. Γιατί και αυτά είναι άκρως ποιμαντικά θέματα που έχουν να κάνουν και με τη Λατρεία αλλά και με τη Μαρτυρία στο χώρο της Ενορίας και της Εκκλησίας μας ευρύτερα.

²³ Φτάνοντας στο ΤΕΛΟΣ της παρουσίασης θα σας πω κάτι που μου φάνηκε κάπως εξομολογητικό μέσα από μία απάντηση ενός Κληρικού μας. Λέει λοιπόν «την επόμενη φορά ίσως να είμαστε πιο τολμηροί -στις απαντήσεις αλλά και στις ερωτήσεις, σημειώνω εγώ- για το καλό της Εκκλησίας και της Ποιμαντικής Διακονίας».

(ΕΠΙΛΟΓΟΣ)

Για να μην εγκλωβιστούμε, όμως, σε έναν άκρατο επιστημονισμό και αναζήτηση ανθρώπινων συνταγών μεθοδολογίας για την επίτευξη του Ποιμαντικού έργου της Αγίας μας Εκκλησίας, επιτρέψτε μου να διαβάσω, -κι ως απάντηση, ίσως, στο ερώτημα: τι θα βγει από όλη αυτή την ιστορία και την επεξεργασία;- πέντε σειρές από το βιβλίο «Ποιμαντικόν» του Πρεσβυτέρου πατρός Διονυσίου Τάτση²⁴: Λέει λοιπόν: «Εδώ πρέπει να θυμηθούμε εκείνο που σημείωσε στο πνευματικό του ημερολόγιο ένας ρώσος ιερέας και το οποίο έχει ιδιαίτερη σημασία: «Οι περίοδοι κατά τις οποίες μένουμε με πνευματική αδράνεια, είναι καταστάσεις ολότελα φυσικές και πρέπει να τις δεχόμαστε με υπομονή και μέσα σε γαλήνη. Αυτές οι περίοδοι δυναμώνουν μέσα μας την ταπεινόφρονα σκέψη ότι είμαστε άνθρωποι ανίσχυροι **και μάς αναγκάζουν να εναποθέτουμε στο Θεό όλες μας τις ελπίδες για αναζωογόνηση της καρδιάς μας**» και αναζωογόνηση της Ενορίας μας, προσθέτουμε εμείς.

Πιστεύω ότι ο καλύτερος τρόπος για να κλείσουμε στο σημείο αυτό το θέμα μας, είναι η αναφορά μας σε κάτι που βρίσκεται στο ποιμαντικό εγχειρίδιο «Επιστήμη και Τέχνη της Ποιμαντικής» του καθηγητή μας κ. Σταυρόπουλου: Διαβάζουμε λοιπόν: «Ό,τι γίνεται στην Εκκλησία γίνεται για την Εκκλησία. Για να αισθανθούν οι άνθρωποι ότι γίνονται Εκκλησία, ότι ανήκουν στην Εκκλησία».

Αυτός είναι ο βασικός προβληματισμός μας, αυτή πιστεύω ότι πρέπει να είναι και η προσευχή μας στον αιώνιο και αγαθό Ποιμένα του λογικού ποιμνίου, τον Κύριό μας Ιησού Χριστό.

Τριαντάφυλλος Κ. Μπολτέτσος

²³ Φάνηκε ότι κάποια από τα ζητήματα και τα θέματα, που τίγονται εν τέλει, είναι γνωστά και έχουν επαναληφθεί σε διάφορες συνάξεις και ημερίδες αποσπασματικά και κατά περίπτωση (θέματα λειτουργικής, αντιαιρετικής, κατάρτισεως, ιερατικής οικογένειας κ.λπ.). Η επανάληψή τους δηλώνει ότι δεν έχει γίνει ακόμα εφικτό να γίνει κάτι δραστικό. Μέχρι να γίνει αυτό και να αντιμετωπισθούν τα ζητήματα αυτά οριστικά και ολοκληρωτικά, η υπενθύμιση, η επανάληψη και η συνεχής αναφορά σ' αυτά, διαδραματίζει το δικό της θεραπευτικό-πνευματικό ρόλο, καθώς δεν ξεχνάμε, μας προβληματίζουν και κατά κάποιο τρόπο μάς πιέζουν στη λύση και αντιμετώπισή τους. Άλλωστε προβλήματα αιρέσεων, ανοίκειων συμπεριφορών μέσα στην Εκκλησία, εμφανίσεως ψευδοπροφητών και ψευδοδιδασκάλων, θέματα πολυπολιτισμικότητας που έχουν να κάνουν με το πώς βλέπει ο ένας χριστιανός τον κοινωνικά, οικονομικά, πολιτισμικά άλλο, εξακολουθούν να υφίστανται ή να υφίστανται εντός της Εκκλησίας, παρά το γεγονός ότι έχουν κατά το παρελθόν αντιμετωπισθεί διεξοδικά με θεολογικό-πνευματικό τρόπο από την Εκκλησία.

²⁴ Τάτση Διονυσίου (Πρεσβυτέρου), Ποιμαντικόν ήτοι Πνευματικά Κεφάλαια για τον Ποιμένα και το Ποίμνιο, Κόνιτσα, 2001, σελ. 83.